

УДК 373.2

ЮРИДИКО-ПЕДАГОГІЧНА АКМЕОЛОГІЯ ЯК НОВІТНЯ ПІДГАЛУЗЬ НАУКИ

Топчій О.В., к. пед. н.

Стаття присвячена аналізу теорії акмеології в аспекті правничої діяльності. Встановлюється, що у зв'язку з масовістю професії юриста, розгалуженістю спеціалізацій виникає необхідність у створенні логічної тріади: «Акмеологія – педагогічна акмеологія – юридико-педагогічна акмеологія». Обґрунтовується специфіка і предмет останньої, демонструються можливості впровадження концептосфери юридико-педагогічної акмеології у систему безперервної освіти. Аналізується роль автодидактики, самовиховання, самовдосконалення у досягнення вершин професійної майстерності. Пропонується включати до сфери юридико-педагогічної акмеології і правову компетентність не юристів, що може виступати у комплексі із загальними вимогами до професіоналізму.

Ключові слова: акмеологія, методологія науки, професіоналізм, компетентність, професійна майстерність.

Стаття посвящена анализу теории акмеологии в аспекте юридической деятельности. Установлено, что в связи с массовостью профессии юриста, разветвленностью специализаций возникает необходимость в создании логической триады: «Акмеология – педагогическая акмеология – юридико-педагогическая акмеология». Обосновывается специфика и предмет последней, демонстрируются возможности внедрения концептосферы юридико-педагогической акмеологии в систему непрерывного образования. Анализируется роль автодидактики, самовоспитания, самосовершенствования в достижении вершин профессионального мастерства. Предлагается включать в сферу юридико-педагогической акмеологии и правовую компетентность не юристов, которая может выступать в комплексе с общими требованиями к профессионализму.

Ключевые слова: акмеология, методология науки, профессионализм, компетентность, профессиональное мастерство.

Topchii O.V. LEGAL AND PEDAGOGICAL ACMEOLOGY AS A NEW SUBSECTOR OF SCIENS

The article is devoted to the analysis of acmeology in the aspect of legal activity. High level of knowledge in the field of acmeology ensured by scientific works of philosophers, psychologists and educators. The scientists isolated the professionalism, competence and skill as a key element of acmeology. In recent years, scientists are actively developing problems tops of skill in the professional activities of the lawyer. Mass of the legal profession, its diversity of specializations give reason to devote a separate legal subsector acmeology science. Accordingly, it appears triad "Acmeology – Pedagogical Acmeology – legal and pedagogical Acmeology". The author believes that one of the goals of higher education pedagogy is to develop the student's conscious attitude to continuous improvement. The researcher believes that acmeology should be the primary methodology for the design of educational trajectories. A new subsector of science should not only used in the preparation of lawyers at the university, but also in the specialized and advanced training. One of the promising areas of scientific educational research is acmeology teaching methods at all stages of legal education. The author also proposes to refer to the new subsectors problem of formation of legal competence of professionals who are not lawyers. Such formulation of the problem related to the multifaceted manifestations of the peaks of professional skills.

Key words: Acmeology, Methodology of Science, professionalism, competence, professional skills.

Постановка проблеми. Переорієнтація концептуальних підходів до розуміння пріоритетів глобального розвитку з державної домінанти на людину як найвищу цінність значною мірою актуалізувала дослідження умов максимальної реалізації особистісного потенціалу. З огляду на це зростає питома вага аналізу усіх аспектів акмеології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Синкретичний характер наукового напряму, що досліджується, зумовлює зосередження на ньому уваги представників різних галузей знань. Зокрема, акмеологія активно розвивалася й продовжує розвиватися завдяки науковим доробкам філо-

софів (В. Андрущенко, В. Ільїн, В. Кремень, С. Пожарський), психологів (В. Анушкевич, О. Гавалешко, В. Кондрюкова, Я. Радзівідло), педагогів (О. Анікімова, В. Вакуленко, А. Деркач, В. Зазикін, Г. Коваленко, Н. Кузьміна, В. Рибалка). Науковці досліджують питання роль постійного самовдосконалення й досягнення вершин професійної майстерності як для окремої особистості, так і для суспільства, держави загалом. Останнім часом значною мірою активізувалися дослідження, пов'язані з акмеологічними засадами у певних професійних сферах.

Незважаючи на розповсюдженість юридичних професій, питання щодо акмеоло-

гічних аспектів правничої діяльності ще не стали предметом системного педагогічного дослідження.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати мету дослідження, яка полягає в ініціюванні запровадження нової підгалузі науки – юридико-педагогічної акмеології. Досягнення поставленої мети потребує вирішення таких завдань: 1) встановлення загальних і спеціальних характеристик категоріальної триади «акмеологія – педагогічна акмеологія – юридико-педагогічна акмеологія»; 2) визначення концептосфери юридико-педагогічної акмеології; 3) окреслення шляхів її розвитку у парадигмі неперервної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Етимологічний аналіз терміну «акмеологія» вказує на його давньогрецькі корені, де «асте» – вищий ступінь, вершина, а «logos» – слово, вчення [1, с. 27]. У словнику міститься вказівка на те, що «акме» позначає період найвищого розквіту духовних сил і що, за твердженням давніх греків, він настає в людини у 40 років. Більшість джерел дає довідку, що термін «акмеологія» до наукового обігу в колишніх республіках СРСР ввів у 1928 р. М. Рибніков, який пропонував розуміти під ним науку про розвиток зрілих людей [2–4]. У 60-ті рр. ХХ ст. цей термін був дещо переосмислений і завдяки працям Б. Ананьєва, А. Деркача, Н. Кузьміної та ін. набув нової семантики. З цих позицій, акмеологія стала розглядатися як сукупність гуманітарних, суспільних, природничих, технічних наук, що вивчає вершини у розвитку окремої особистості та спільноти, а також умови її досягнення. У такий спосіб акмеологія набула синкретичного характеру, перебуваючи у полі зору філософів, соціологів, психологів і педагогів.

Філософи досліджують акмеологію з позицій феноменології, уявлень про ідеал (моральний, естетичний, правничий, культурний) і прагнення людини до нього, у ракурсі праксеології. Як зазначає М. Скрипник, в українській науковій школі «філософський напрям виходить із установок-парадигм щодо розвитку людської психіки у філогенетичному й онтологічному аспекті та гносеології «акме» через майстерність, творчість» [5, с. 19].

Психологи намагаються створити певні акмеологічні моделі, які у подальшому проходять експериментальну перевірку з метою емпіричної верифікації. Водночас у психологічній науці акцент робиться на тому, що предметом акмеології є доросла зріла особистість. Найбільш типовими для психологів визначеннями даного ключово-

го терміну є такі: «комплексна наука, предметом якої є умови досягнення дорослою людиною високого рівня продуктивності, насамперед, у професійній діяльності, а також методи і засоби забезпечення цього рівня» [6, с. 283]; «наука, що вивчає феноменологію активного соціального суб'єкта (людини, групи), закономірності, механізми і способи її розвитку на ступені зрілості, й особливо при досягненні нею найвищого рівня професійної самореалізації» [4, с. 76]

Педагогічний погляд на акмеологію передбачає розуміння її як науки, що «досліджує розвиток людини на ступені дорослості, досягнення нею вершини в цьому розвитку як природного ества (індивіда), як особистості і як суб'єкта діяльності (професіонала)» [7, с. 9]. Предметом педагогічної акмеології стало вивчення умов формування особистості, усвідомлено націленої на досягнення власних вершин, на вміння проектувати свої власні цілі й досягати їх; дослідження кількісних і якісних характеристик «акме» залежно від професії. Актуальною для педагогіки є й проблема «залежності між особливостями професіоналізму людини та її поведінкою поза сферою професійної діяльності» [8, с. 14].

Наведений розподіл акмеології в ракурсі різних галузей знання є доволі умовним, адже часто диференційовані ознаки досліджень настільки розмиваються, що важко встановити, це філософія, психологія чи педагогіка. У подібних випадках вважаємо за потрібне вводити поняття «інтегративні акмеологічні дослідження». В якості зразка такого типу наукових праць можна навести фундаментальні дослідження В. Антонова [9, 10], І. Зязюна [11], В. Рибалки [12].

Сучасні умови доповнили існуючу парадигму знань протиріччями між обсягами інформації та часом, необхідним для оволодіння й оперування нею, вичерпного переліку об'єктивних і суб'єктивних чинників, що слугують або перешкоджають досягненню вершин професійної та особистісної самореалізації.

Узагальнюючи, можна встановити, що основними векторами дослідження педагогічної акмеології є:

- принципи і закономірності розвитку й саморозвитку зрілої особистості, її готовності до продуктивної та ефективної діяльності й творчої самореалізації;
- педагогічні умови (включаючи об'єктивні та суб'єктивні чинники), що сприяють або унеможливають досягнення вершин професіоналізму;
- формування під впливом навчання й виховання особистості, здатної до неперервної самоосвіти, самоорганізації, са-

мовдосконалення, самоконтролю на підставі вимог суспільства до певної професії та еталонних якостей професіонала;

– вплив поліпрофесіоналізму на акмеологічні потенції особистості та їх реалізацію у роботі за фахом.

Актуальною як з позиції теорії, так і з позицій потреб практики є конкретизація педагогічної акмеології відповідно до формату окремих професій. Це важливо і для створення кваліфікаційних характеристик, і для проектування дидактичних цілей, що згодом будуть втілюватися на практиці.

Слід зазначити, що акмеологічні засади юридичної діяльності доволі активно досліджувалася і продовжують досліджуватися, насамперед, філософами права [13] і психологами [14].

Деякою мірою активізувалася ця діяльність і у педагогічній галузі. Останнім часом з'явилися дослідження щодо формування акмеологічної культури майбутніх правознавців у навчально-виховному процесі класичного університету [15], акмеологічних засад підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України до професійної самореалізації [16].

Щодо визначення акмеїстичних якостей правника та особливостей їх формування у процесі навчання в аспекті юридико-педагогічної акмеології, ці положення, як нам здається, є найбільш дискусійними.

Так, В. Савіщенко запропонувала відносити до акмеїстичних у контексті професійно значущих якостей майбутнього юриста такі: працелюбність, рефлексивність, цілеспрямованість, наполегливість, завзятість, ініціативність, мобільність, ретельність, охайність [17, с. 9]. Ми не можемо погодитися з наведеним переліком повною мірою з ряду причин. По-перше, він орієнтований лише на суб'єктивні якості, що здебільшого базуються на задатках, сімейному та шкільному вихованні. По-друге, не зовсім зрозуміло, чому перелічені якості є актуальними саме для юриста, адже з таким самим успіхом вони могли б бути віднесені і до представників інших професій. По-третє, згаданий перелік є доволі суб'єктивним, оскільки не зовсім зрозуміло, за якими критеріями науковець відносить їх саме до категорії акмеїстичних у той час, як інші якості, наприклад, самостійність, вимогливість, пунктуальність, відповідальність, ерудованість, допитливість, що також важливі для досягнення професійних вершин, потрапляють до категорій педагогічних, інтелектуальних та асертивних якостей. На підставі зазначеного вважаємо, що питання щодо визначення акмеїстичних якостей юриста залишається відкритим і вирішува-

ти його треба з урахуванням чіткої диференціації статусу правників.

Наявність окремого об'єкту і предмету дослідження, специфіка професійної сфери, що передбачає роботу в системі «людина-людина», масовість професії, поєднання в ній не тільки певних передбачених законом функцій, а й опір на етичні, комунікативні засади діяльності, постійні зміни й доповнення в нормативно-правовій базі, можливість перепрофілювання на іншу спеціалізацію в межах однієї спеціальності – усе це створює підстави для виокремлення новітньої галузі, юридико-педагогічної акмеології. Незважаючи на те, що на цьому шляху робляться перші кроки, вагомість й актуальність даного напрямку безсумнівні. Існує своя специфіка і в таких ключових елементах даного сегменту, як професіоналізм, компетентність, фахова майстерність.

На наш погляд, концептосфера юридико-педагогічної акмеології може охоплювати:

– дидактичні та виховні засади формування у майбутніх правників свідомого ставлення до постійного самовдосконалення й розвитку професійно значущих якостей особистості;

– педагогічні аспекти акмеологічної динаміки становлення професіоналізму правника від періоду навчання, формування правової культури як невід'ємної складової діяльності за фахом, до професійної зрілості;

– специфіку прояву акмеологічних засад з урахуванням спеціалізації в межах професійної юридичної діяльності, зокрема в системі координат «міжнародна – адміністративна – цивільна – кримінально-правова спеціалізація» або «робота в органах державної влади й управління – у правоохоронних органах і в суді – організаціях, закладах, підприємствах, в тому числі приватних», «практична діяльність – педагогічна, наукова, науково-педагогічна діяльність»;

– акмеологію як методологічну основу і стрижневий компонент проектування та реалізації змісту юридичної освіти;

– педагогічні умови навчання й виховання правника, орієнтованого на досягнення вершин професіоналізму;

– виховний вплив сім'ї та соціального середовища у формуванні розуміння необхідності професійного самовдосконалення юриста;

– акмеологічні засади неперервної юридичної освіти, зокрема при підвищенні кваліфікації, перепідготовці й спеціалізації;

– методикі викладання юридичної акмеології в системі післядипломної освіти;

- акмеологічні підходи в автодидактиці й самовихованні особистості правника;
- акмеологічні засади педагогіки управління в юридичній діяльності;
- акмеологічні аспекти професійної діяльності науково-педагогічних працівників навчальних закладів юридичного профілю;
- особистості юриста-професіонала як взірця для наслідування у молоді;
- правові компетенції у комплексі акмеологічних складових осіб, які не є юристами за фахом.

Отже, наша позиція полягає в тому, що юридико-педагогічна акмеологія може розвиватися у кількох напрямках: по-перше, по шкалі неперервної освіти від навчальної до усталеної професійної діяльності; по-друге, з позицій педагогічних умов освітнього, робочого, соціального середовища, що сприяють або ускладнюють (унеможливають) досягнення вершин професіоналізму; по-третє, на підставі теорії автодидактики, самовиховання й професійного самовдосконалення; четверте, з точки зору суб'єктів освітньо-юридичної, професійної правничої та не правничої діяльності.

Коментуючи останню позицію, оговоримо, що у своїй концепції ми пропонуємо розрізнати студентство як майбутніх юристів, як осіб, яким у роки навчання слід прищеплювати розуміння важливості освіти й бажання досягати вершин професіоналізму за рахунок власних компетенцій, і практикуючих правників, які збагачують здобуті у вузі знання досвідом професійної діяльності. В умовах неперервної освіти остання категорія потрапляє до вищих навчальних закладів на підвищення кваліфікації, перепідготовку. Якщо щодо студентів акмеологічні концепти знаходяться в потенційному стані, то для практиків вони актуальні, як ніколи. Це означає, що заняття, які проводяться в системі неперервної професійної підготовки, у післядипломній освіті в якості методологічної платформи мають застосовувати інтеграцію антропоцентризму й акмеології.

Для науково-педагогічних працівників, які виступають основними провідниками ідей юридико-педагогічної акмеології, вона має виявлятися у двох парадигмах: постійне самовдосконалення у правничій сфері й підвищення рівня власної педагогічної майстерності, а також робота в цьому напрямі на засадах неперервної освіти із тими, хто навчається, підвищує кваліфікацію, проходить перепідготовку тощо.

Щодо акмеологічних аспектів підготовки майбутнього юриста, то цілепокладання, вибір методів викладання, організація самостійної роботи мають бути спрямова-

ні на: 1) прищеплення розуміння необхідності максимальної самовіддачі, потреби у постійній роботі над собою як професіоналом, громадянином, особистістю; 2) навчання методам роботи з інформацією (пошук, відбір, верифікація, аналіз, формування нової юридично значущої інформації на підставі її осмислення); 3) привчання особи до саморефлексії, вміння використовувати аналіз життєвих ситуацій та власної поведінки у цих ситуаціях, комунікації з іншими людьми як своєрідного «уроку», що потребує усвідомлення, а на цій підставі – самовдосконалення; 4) використання принципу змагальності та здорової конкуренції задля стимулювання особистості для максимального використання своїх задатків і здібностей.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, акмеологічне вчення, являючи собою інтегративне інституціональне утворення, озброює фахівця розумінням необхідності постійного самовдосконалення, максимальної самореалізації як особистості й професіонала. Подальший розвиток науки створює підстави для деталізації новітніх підгалузей, серед яких є сенс виокремлювати юридико-педагогічну акмеологію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Новий словник іншомовних слів : близько 40 000 слів і словосполучень / Л. Шевченко, О. Ніка, О. Хом'як, А. Дем'янюк; за ред. Л. Шевченко. – К.: Арії, 2008. – 672 с.
2. Акмеология / под ред. А. Деркача. – М.: РАГС, 2004. – 299 с.
3. Зазыкин В. Краткий акмеологический словарь / В. Зазыкин – М.: РАГС, 2010. – 96 с.
4. Основы общей и прикладной акмеологии: [учеб. пособие] ; под ред. А. Деркача, Н. Кузьминой. – М, 2000. – 388 с.
5. Скрипник М. Акмеология / М. Скрипник // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. І. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 18–19.
6. Ильин В., Пожарский С. Философия и акмеология. – СПб.: Политехника, 2003. – 395 с.
7. Педагогическая акмеология : коллективная монография / под ред. О. Акимовой; ГАОУ ВПО «Рос. гос. проф.-пед. ун-т». – Екатеринбург, 2012. – 251 с.
8. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б.М Бим-Бад. – М.: Большая Рос. энциклопедия, 2003. – 528 с.
9. Антонов В. Прикладна та професійна акмеологія : [монографія] / В. Антонов ; Укр. акад. акмеології, Нац. техн. ун-т України "КПІ". – Київ : Аграр Медіа Груп, 2014. – 351 с.
10. Антонов В. Гармонійна Акме-Особистість : [монографія] / В. Антонов ; Укр. акад. акмеології, Нац. техн. ун-т України "КПІ". – Київ: Аграр Медіа Груп, 2014. – 383 с.

11. Педагогічна майстерність : [підручник] / І. Зязюн, Л. Крамушенко, І. Кривонос ; за ред. І. Зязюна ; М-во освіти і науки України, Акад. пед. майстерності. – 3-е вид., допов. і перероб. – К.: СПД Богданова А., 2008. – 376 с.

12. Рибалка В. Особистість як суб'єкт творчої діяльності та професійного становлення / В. Рибалка. – К., 2000. – 112 с.

13. Слівінський В. Р. Акмеологічний вимір професійної самореалізації працівника ОВС: філософсько-правовий аналіз [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 «Філософія права» / В.Р. Слівінський ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л., 2014. – 18 с.

14. Кудерміна О. Психологія суб'єкта правоохоронної діяльності: акмеологічний вимір : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.06 «Юридична психологія» / О. Кудерміна ; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2014. – 35 с.

15. Смутьська А. Формування акмеологічної культури майбутніх правознавців у навчально-виховному процесі класичного університету: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / А. Смутьська ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2013. – 20 с.

16. Гребінь-Крушельницька Н. Акмеологічні засади підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України до професійної самореалізації: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Н. Гребінь-Крушельницька ; Нац. авіац. ун-т. – Київ, 2015. – 20 с.

17. Савіщенко В. Педагогічні умови формування професійно значущих якостей майбутнього юриста в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / В. Савіщенко ; Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2008. – 22 с.

УДК 371(410)(043,3)

КОЛЕДЖ ІТОН (ETON COLLEGE) ЯК ОДНА З НАЙВІДОМІШИХ ЕЛІТНИХ ПРИВАТНИХ ШКІЛ-ПАНСІОНІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Хайдарі Н.І., аспірант

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

У статті здійснено аналіз діяльності однієї з найвідоміших приватних шкіл-пансіонів Великої Британії – Коледжу Ітон (Eton College), що являє собою найяскравіший зразок елітної освітньої установи. Автором розкрито особливості організації навчання та виховання в коледжі. З'ясовано, що елітні школи-пансіони у Великій Британії – це відкриті недержавні навчальні заклади, як правило, найбільші та найстаріші школи-пансіони, які підтримують зв'язок з університетами, мають схожу історію заснування, традиції тощо, метою яких є розкриття індивідуальних особливостей учня, формування активної, відповідальної за свої рішення та вчинки особистості, що в результаті налаштує на самовиховання та високі морально-духовні й суспільні потреби.

Ключові слова: *Коледж Ітон (Eton College), елітна освіта, елітні приватні школи-пансіони, «public schools» (наблік скулз), Велика Британія.*

В статье проведен анализ деятельности одной из самых известных частных школ-пансионов Великобритании – Колледжа Итон (Eton College), представляющего собой яркий образец элитного образовательного учреждения. Автором раскрыты особенности организации обучения и воспитания в колледже. Выяснено, что элитные школы-пансионы в Великобритании – это открытые негосударственные учебные заведения, как правило, самые большие и самые старые школы-пансионы, которые поддерживают связь с университетами, имеют похожую историю основания, традиции и т.д., целью которых является раскрытие индивидуальных особенностей ученика, формирование активной, ответственной за свои решения и поступки личности, что, в результате, влияет на её самовоспитание, высокие морально-духовные и общественные потребности.

Ключевые слова: *Колледж Итон (Eton College), элитное образование, элитные частные школы-пансионы, "public schools" (наблік скулз), Великобритания.*

Khaidari N.I. ETON COLLEGE AS ONE OF THE MOST FAMOUS ELITE PRIVATE BOARDING SCHOOL IN THE UK

The article analyzes the activity of one of the most well-known private boarding schools UK – Eton College (Eton College), which is a striking example of an elite educational institution. The author of the disclosed features of the organization of training and education in college. It was found that the elite boarding schools in the UK – it is open non-state educational institutions, as a rule, the largest and oldest boarding schools that support communication with universities, have a similar story base, traditions, etc., the purpose of which is the disclosure the individual characteristics of the pupil, formation of an active, responsible for their decisions and actions of the individual, as a result of its effect on self-education and high moral, spiritual and social needs.

Key words: *Eton College (Eton College), elite education, elite private boarding schools, „public schools” (Public Scholes), United Kingdom.*